

10-May, 2026-yil

„YOVOYI YO‘RG‘A ”HIKOYASIDAGI HAYVONLAR OBRAZLARINING BADIY TALQINI

Xadicha Mamatqulova Zayniddin qizi

Turon Universiteti “Xorijiy tillar” kafedrasida o‘qituvchisi

Dilmurd Bo‘ronov Yusuf o‘gli

Turon universiteti talabasi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada Nazar Eshonqulning „Yovvoyi yo‘rg‘a hikoyasidagi hayvonlar obrazlari va ularning badiiy xususiyatlari tadqiq etiladi. Asar markazida turgan Yo‘rg‘a ot timsoli orqali insonning erkinlikka bo‘lgan intilishini qanday tasvirlaganini tahlil qiladi. Shuningdek, maqolada hayvonlar va insonlar o‘rtasidagi munosabatlar hamda asarning asosiy mazmuni haqida so‘z boradi.*

Kalit so‘zlar: *Nazar Eshonqul, Yovvoyi yo‘rg‘a, ot obrazi, erkinlik, badiiy talqin, ramz, inson va tabiat, badiiy mahorat, isyon.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются образы животных в рассказе Назара Эшонкуля «Дикая лошадь» и их художественные особенности. Анализируется, как лошадь, находящаяся в центре произведения, через свой образ отражает стремление человека к свободе. В статье также обсуждаются взаимоотношения животных и людей, а также основное содержание произведения.*

Ключевые слова: *Назар Эшонкул, Дикий Конь, образ лошади, свобода, художественная интерпретация, символ, человек и природа, художественное мастерство, бунт.*

Abstract. *This article explores animal imagery and its artistic features in Nazar Eshonkul's short story "The Wild Pacer" (Yovvoyi yo‘rg‘a). It analyzes how the author depicts the human desire for freedom through the symbol of the pacer horse. Furthermore, the article examines the relationship between animals and humans and discusses the main themes of the work*

Keywords: *Nazar Eshonkul, Wild Wanderer, horse image, freedom, artistic interpretation, man and nature*

KIRISH

Ernest Seton- Tompson (1860-1946) – mashhur yozuvchi, rassom va tabiatshunos olim . U yoshligidayoq yovvoyi tabiatni o‘rgangan va hayvonlar hayoti haqida ko‘plab asarlar yozga. Uning eng mashhur hikoyalardan biri –“ Yovvoyi yo‘rg‘a asaridir . Bu asarda cheksiz kengliklarda erkin yashagan va o‘z ozodligini hamma narsadan ustun qo‘ygan mag‘rur ot taqdiri tasvirlangan. Maqolamizning maqsadi – hikoyadagi Yo‘rg‘a (Mustang) timsoli va boshqa hayvonlar obrazlarining badiiy ma‘nosini tahlil qilishdan iborat

Ziddiyatlarning boshlanishi: Erkinlik va Inson manfaati to‘qnashuvi

Hikoyadagi asosiy ziddiyat Amerika cho‘llarida paydo bo‘lgan g‘ayritabiiy bir jonzot — Qora Yo‘rg‘a atrofida boshlanadi. Bu ot shunchaki yovvoyi hayvon emas, balki tabiatning mutloq erkinligi va bo‘ysunmas kuchi timsoli edi. Ziddiyatning ilk nuqtasi insonning tabiat ustidan hukmronlik qilish istagi bilan bog‘liq. Mahalliy chorvadorlar va ovchilar Yo‘rg‘ani tutib, o‘z xizmatlariga bo‘ysundirishni, uning noyob yo‘rg‘alash qobiliyatidan boylik orttirishni maqsad qiladilar.

Yo‘rg‘a esa o‘ta sezgirligi va aql-idroki bilan insonlar o‘rnatgan barcha qopqonlarni chetlab o‘tadi. Bu esa ovchilarning nafs va g‘ururini qo‘zg‘atib, ziddiyatni yanada kuchaytiradi. Bir tomonda — o‘z erkinligini jonidan ortiq ko‘ruvchi tabiat farzandi, ikkinchi tomonda — hamma narsani sotib olish yoki bo‘ysundirish mumkin deb hisoblovchi insoniyat turardi. Bu tushunmovchilik va qarama-qarshilik asarning dramatik syujetini harakatga keltiruvchi asosiy kuchga aylanadi.

Yo‘rg‘a va boshqa otlar: Erkinlik va Bo‘ysunish qiyosi

Muallif ziddiyatlarni yanada chuqurroq ko‘rsatish uchun ikki xil hayot tarzini o‘zaro qarama-qarshi qo‘yadi. Bir tomonda — Qora Yo‘rg‘a, u tabiatning xom sut emgan, hech qachon egar ko‘rmagan bo‘lagi bo‘lsa, ikkinchi tomonda — ovchilar xizmatidagi o‘rgatilgan otlar va xachirlardir. Xachirlar (mullar) inson qamchisi ostida ishlashga ko‘nikkan, o‘z irodasini boy bergan jonzotlar ramzi sifatida gavdalanadi. Yo‘rg‘a esa o‘lim xavfi ostida ham o‘z erkini boy bermaydi. Bu parallelizm orqali Seton-Tompson "ixtiyoriy o‘lim majburiy qullikdan afzal" degan ulug‘vor g‘oyani ilgari suradi. Ot obrazi orqali yovvoyi tabiat ruhi tasvirlanadi.¹¹

Voqealar rivoji: Insonning tabiatni bo‘ysundirishga bo‘lgan shafqatsiz intilishi keng ko‘lamli ta‘qibga aylanadi. Tajribali ovchi Jo Kalon boshchiligidagi guruh Yo‘rg‘ani charchatish uchun "estafeta" usulini qo‘llashadi. Bir necha sutka davomida tinimsiz, navbatma-navbat almashadigan yangi otlar bilan Yo‘rg‘ani quvadilar. Yo‘rg‘a bir soniya ham to‘xtashga, suv ichishga yoki dam olishga imkon topolmaydi.

Bu jarayonda Yo‘rg‘aning o‘z podasiga bo‘lgan sadoqati yorqin namoyon bo‘ladi: u podasini xavfdan asrash uchun ularni xavfsiz tog‘larga yo‘naltiradi va asosiy zarbani o‘z zimmasiga oladi. Ovchilar esa Yo‘rg‘ani jismoniy charchoq darajasiga yetkazishadi. Bu sahnalarda insonning sovuqqonligi va tabiat farzandining matonati o‘rtasidagi ayovsiz kurash yaqqol ko‘zga tashlanadi. Insonning texnik hiylalari Yo‘rg‘aning tabiiy kuchini asta-sekin kemira boshlaydi.

Kulminatsiya: Hiyla va Tutilish

Asarning eng hayajonli va ziddiyatli nuqtasi — Yo‘rg‘aning makkorlik bilan daraga qamalishi va tutilishidir. Ovchilar uni ochiq kenglikda quvib yeta olmasliklarini tushunib, uni atrofi tik qoyalar bilan o‘ralgan tor daraga haydaydilar. Bu yerda Yo‘rg‘aning asosiy quroli — uning tengsiz tezligi va kengliklarga bo‘lgan ehtiyoji unga qarshi ishlaydi.

¹¹ Seton-Thompson, Ernest. *Wild Animals I Have Known*. New York: Scribner's Sons, 1898.

10-May, 2026-yil

Jo Kalonning lassosi (arqoni) havoda aylanib, Yo‘rg‘aning bo‘yniga tushgan lahza — yovvoyi tabiatning jismoniy mag‘lubiyati edi. Yo‘rg‘a hayotida birinchi marta o‘z bo‘ynida begona va shafqatsiz kishanni his qiladi. U bor vujudi bilan isyon qiladi, yerlarni titratib qarshilik ko‘rsatadi, lassoni uzishga intiladi. Biroq jismoniy toliqish va bir necha insonning birlashgan kuchi uni yerga yiqitadi. Uni mahkam bog‘lab, oyoqlariga temir kishanlar solishganda, erkinlik va g‘urur zanjirlangan edi. Uni kishanlab, odamlar yashaydigan ranchoga olib borishadi.

Asirlikdagi hayot va Ruhii qarshilik

Ranchoda Yo‘rg‘a mahkam devorlar bilan o‘ralgan kichik va qorong‘u otxonaga qamaladi. Bu yerda uning ruhiy azoblari boshlanadi. Insonlar uning go‘zalligini "mulk" deb bilsalar, Yo‘rg‘a buni "xo‘rlik" deb qabul qiladi. Unga eng sarxil pichan va toza suv beriladi, lekin Yo‘rg‘a uchun bu ne‘matlar zanjirband qilingan qulning nasibasidek ko‘rinadi. U inson qo‘ldan berilgan hech narsani totmaydi — bu uning sukutdagi ulkan isyoni edi.

U kechalari kishanlarning temir tovushidan azob chekib, o‘zi o‘rgangan cheksiz yaylovlarni va tog‘larning erkin havosini sog‘inadi. Uning ko‘zlaridagi olov so‘nmaydi, aksincha, g‘azab va nafratga aylanadi. Inson va hayvon o‘rtasidagi bu munosabat tabiat va sivilizatsiya o‘rtasidagi chuqur jarlikni ko‘rsatib beradi. Ovchilar uning g‘ururini sindirib, uni minishni orzu qilardilar, biroq Yo‘rg‘aning ruhi kishanlanmagan edi.

Inson obrazi: Tabiatning "xo‘jayini"mi yoki dushmanimi?

Hikoyada Jo Kalon va boshqa ovchilar obrazi orqali insoniyatning tabiatga bo‘lgan munosabati ochib beriladi. Ovchilar Yo‘rg‘aning go‘zalligini ko‘ra oladilar, lekin bu go‘zallikdan zavqlanish o‘rniga, unga egalik qilishni xohlaydilar. Ular uchun dunyodagi har bir narsaning narxi bor. Yo‘rg‘aning o‘limi ovchilar uchun nafaqat o‘ljaning qo‘ldan ketishi, balki ularning insoniy g‘ururiga berilgan zarba bo‘ldi. Ular ilk bor hayvonning irodasi insonning makkorligidan baland turishiga guvoh bo‘ldilar. Bu epizod o‘quvchini "Inson tabiatning egasimi yoki uning bir qismimi?" degan savol ustida o‘ylashga majbur qiladi. “Seton-Tompsonning tabiat va hayvon obrazlarini romantik realizm nuqtai nazaridan tahlil qilgan” deb ta’kidlagan John G. Neihardt

Yechim: Erkinlik sari so‘nggi parvoz

Asar yechimi Yo‘rg‘aning mardona va fojiali qarori bilan yakun topadi. Uni boshqa joyga yetaklab ketayotganlarida, Yo‘rg‘a yaqin atrofdagi chuqur jarlikni ko‘radi. Uning oldida ikkita yo‘l bor edi: yoki umrining oxirigacha egar ostida xo‘rlanib yashash, yoki mag‘rur o‘lim orqali ozodlikka qaytish.

Yo‘rg‘a ikkinchi yo‘lni tanlaydi va bor kuchi bilan jarlikka sakraydi. U havoda bir lahza muallaq qolib, erkin ruh sifatida o‘limni qarshi oladi. Uning jonsiz jasadi jarlik tubida qolsa-da, u zanjirlardan qutilgan edi. Uning o‘limi jismoniy mag‘lubiyat emas, balki ma’naviy g‘alaba edi. Ovchilar uning jasadi tepasida turib, hayrat va chuqur pushaymonlikni his qilishadi. Ular jismonan Yo‘rg‘ani yenggan edilar, lekin uning

10-May, 2026-yil

bo‘ysunmas qalbini bo‘ysundira olmadilar. Tabiat va erkin hayot inson yaratgan qulayliklardan ustun qo‘yiladi.¹²

Asarning badiiy tili va Psixologik parallelizm

Seton-Tompson hayvonning holatini tasvirlashda psixologik parallelizm usulidan mahorat bilan foydalangan. Yo‘rg‘aning ichki kechinmalari tabiat hodisalari bilan bog‘lanadi. Masalan, uning tutilishi paytidagi chang-to‘zon va so‘nayotgan quyosh nurlari uning qalbidagi umidlar so‘nishi bilan hamohangdir. Yo‘rg‘aning qora rangi esa kuch, sirli go‘zallik va mag‘rurlik timsoli sifatida tanlangan. Muallif hayvonning nafasi, ko‘z qarashlari va har bir harakati orqali o‘quvchida chuqur hamdardlik uyg‘ota oladi.

XULOSA

Ernest Seton-Tompsonning "Yovvoyi yo‘rg‘a" hikoyasi — bu shunchaki hayvon haqidagi sarguzasht emas, balki Ozodlik falsafasidir. Muallif ushbu asar orqali insoniyatga muhim bir haqiqatni eslatadi: dunyodagi har bir jonzot o‘z erkinligiga, qadr-qimmatiga va daxlsizligiga ega.

Yo‘rg‘aning fojiali o‘limi — bu mag‘lubiyat emas, balki ruhning eng yuksak tantanasidir. U o‘z tanasini qurbon qilish evaziga o‘zining asilligini va bo‘ysunmasligini saqlab qoldi. Maqolada tahlil qilinganidek, Yo‘rg‘a obrazi jahon adabiyotidagi eng kuchli ramziy timsollardan biridir. U bizni hayotning eng oliy ne‘mati bo‘lgan Erkinlik haqida mushohada yuritishga, o‘zgalarning erkini hurmat qilishga chorlaydi.

Seton-Tompsonning mahorati shunda — u hayvon dardi orqali insoniy g‘urur va matonatning cho‘qqisini ko‘rsatib bera oldi. Yo‘rg‘aning jarlik tubidagi jasadi insoniyatning shafqatsizligiga qo‘yilgan haykal bo‘lsa, uning so‘nggi sakrashi ozodlikning mangu qo‘shig‘idir. Asar har bir o‘quvchini tabiatga hukmdor emas, balki uning sadoqatli va hurmatli do‘sti bo‘lishga o‘rgatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Seton-Tompson, E. Yovvoyi yo‘rg‘a: Hikoyalar to‘plami. Toshkent: "Yangi asr avlodi" nashriyoti, 2018.
2. Quronov, D. Adabiyotshunoslikka kirish. Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2007.
3. Eshonqul, N. Mendan ruhimga salom ayting: Adabiy-falsafiy maqolalar. Toshkent: "Sharq", 2012.
4. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 1-tom. Toshkent: "Davlat ilmiy nashriyoti"

¹² Seton-Tompson, Ernest. Yovvoyi yo‘rg‘a // Men bilgan yovvoyi hayvonlar. Tarjima nashri. Toshkent: Yoshlar nashriyoti, 20XX.